

Divertimenta i serenade za puhače u razdoblju klasike

Čolić, Dunja

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Music Academy / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:478251>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-04**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

DUNJA ČOLIĆ

DIVERTIMENTA I SERENADE ZA PUHAČE
U RAZDOBLJU KLASIKE

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, MUZIČKA AKADEMIJA

VII. ODSJEK

DIVERTIMENTA I SERENADE ZA PUHAČE U RAZDOBLJU KLASIKE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red.prof. Branko Mihanović

Student: Dunja Čolić

Ak.god. 2017./2018.

ZAGREB, 2018.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

Red.prof. Branko Mihanović

Potpis

U Zagrebu,

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. _____
2. _____
3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE AKADEMIJE

SAŽETAK

Ovaj se diplomski rad bavi divertimentima i serenadama za puhačke instrumente. Rad se može podijeliti u tri cjeline. Prva se cjelina bavi razdobljem klasicizma u glazbi, druga ansamblom puhačkih instrumenata – „harmoniemusik“, a treća prati stvaralaštvo dvaju velikih skladatelja: W.A.Mozarta i J.Haydna.

Ključne riječi: klasicizam, divertimento, serenada, harmoniemusik

ABSTRACT

This graduation paperwork deals with Divertimentos and Serenades written for woodwind instruments. The subject is elaborated through three units. The first unit presents classical period in music, second unit presents a woodwind ensemble – „harmoniemusik“ whereas third unit presents an artistic production of two great composers – W.A.Mozart and J.Haydn.

Key words: classical period, divertimento, serenade, harmoniemusik

SADRŽAJ

1. UVOD	6
2. KLASICIZAM	
2.1. Klasicizam u glazbi	6
2.2. Glavne značajke razdoblja	7
2.2.1. Divetimento	8
2.2.2. Serenada	9
3. HARMONIEMUSIK	9
3.1 Ansambl harmoniemusik	10
4. MOZART	11
4.1.Divertimenta pisana za gudače i puhače	11
4.2. Divertimenta pisana za puhače	12
4.2.1. „Tafelmusik“ divertimenta	13
4.3. Serenade pisane za puhače	14
4.3.1. Serenada u B-duru KV 361	14
4.3.2. Serenada u Es-duru KV 375	14
4.3.3. Serenada u c-molu KV388	15
5. HAYDN	16
5.1. Haydnova divertimenta za puhače	16
6. ZAKLJUČAK	18
7. POPIS LITERATURE	19
8. POPIS ZVUČNIH PRIMJERA	19

1. UVOD

Ovu sam temu odabrala jer sam željela detaljnije proučiti djela napisana za puhačke instrumente. Najviše me motivirala skladba Johannes Brahmsa “*Varijacije na Haydnovu temu*,” koju sam i sama imala priliku izvoditi. Djelo me inspiriralo zbog komornog ugođaja puhačkih instrumenata.

Divertimenta i serenade za puhačke instrumente iz razdoblja klasičke, djela su pisana za komorne sastave gudača i puhača. Puhački instrumenti više nisu tretirani samo kao dopuna gudačkoj sekciji.

Kroz diplomsku radnju istaknute su značajke klasicizma u glazbi, prikazan nastanak puhačkog ansambla pod nazivom “*harmoniemusik*,” te kraćom analizom djela prikazane su zanimljivosti puhačkih instrumenata. Rad se bazira na djela vodećih skladatelja razdoblja klasicizma, Josepha Haydna i Wolfganga Amadeusa Mozarta.

2. KLASICIZAM

Klasicizam (franc. classicisme, prema lat. classicus: koji pripada najvišoj klasi), stil je u likovnim umjetnostima, arhitekturi, književnosti i glazbi.

2.1 Klasicizam u glazbi

Umjetničko zanimanje za klasiku započelo otkrićem Pompeja 1748. godine. Pisari, slikari i kipari pokušali su oponašati grčku i rimsku umjetnost. Budući da nema dokaza kako je doista zvučala grčka i rimska glazba, skladatelji su klasiku oponašali strogo formalnošću, jasnoćom i elegancijom. Cilj je ovog stila bio glazbu učiniti izražajnijom i publici prihvatljivijom. Glazba je imala svrhu zadovoljiti osjetilo sluha. Iako su se nagovještaji klasicizma osjećali već u kasnoj renesansi, njegov se puni procvat dogodio u 18.st., osobito u Francuskoj, Engleskoj i Njemačkoj.

Razvojem se klasicizma vidi promjena statusa umjetnika i umjetnosti iz feudalnog u građansko društvo. Glazbena se djelatnost osamostaljuje, što je za posljedicu imalo osamostaljivanje umjetnika.

Jačanje građanstva u to doba i u glazbi uvjetuje nove društvene odnose. Uz operne predstave u dvorskim i privatnim kazalištima, javni koncerti postaju osnovicom glazbenog života, a organiziraju ih pojedinci ili glazbena društva. Kućno muziciranje sve je prisutnije u građanskim salonima, u kojima glasovir, a u manjoj mjeri i gitara, postaju omiljenim instrumentima. Istodobno, crkvena glazba gubi na važnosti, upija elemente svjetovnosti, a crkveni ansambli često su reducirani na minimum. Dolazi do razvoja izdavaštva te razvoja glazbene kritike.

Žarišta novih glazbenih zbivanja premještaju se iz talijanskih zemalja prema gradovima srednje i zapadne Europe, među kojima posebno mjesto dobiva Beč, zahvaljujući skladateljima – J. Haydnu, W. A. Mozartu i L. van Beethovenu.

2.2. Značajke razdoblja

Glavna je značajka glazbe klasicizma stvaranje jednostavne melodijske linije u preglednim frazama, uglavnom dvotaktne cjeline zaokružene kadencom, homofonim slogom, jasnim tonalitetnim planom te odnosom između dura i mola. Harmonijski slijed je od tonike preko subdominante u dominantu i natrag u toniku. Orkestralni se ansambl temelji na gudačima čiju boju zvuka nadopunjuju puhači u parovima (2 flaute i/ili 2 oboe, 2 roga, a često i 2 klarineta, 2 fagota te 2 trube).

Instrumentalna glazba druge polovice 18. st. doseže svoj vrhunac u zreлом stvaralaštvu Haydna i Mozarta. Instrumentalni stil klasičnog razdoblja razvijao se istodobno u Italiji i Njemačkoj, čemu su najviše doprinijeli Haydn i Mozart.

Klasična orkestralna simfonija, koncert, violinska i klavirska sonata i gudački kvartet postaju vodeći oblici razdoblja.

2.2.1 Divertimentno

U procesu nastajanja pretklasične simfonije i novih komornih oblika javlja se još jedna forma. To je tzv. divertimento, nestalna oblika i strukture. Djela su bila namijenjena gudačima i puhačima. Broj stavaka često je varirao. Naziv „*divertimento*“ obuhvaća raznovrsnost sadržaja i oblika. Ta glazba nije tipično orkestralna ni komorna. Djela su se izvodila u najrazličitijim prilikama, od kućnih svečanosti u građanskim palačama, do noćnih i danjih nastupa na otvorenom. Više nije poznavao continuo (neprekinuti bas), a njegov svježiji glazbeni jezik, naglašene ritmike, također se oštro suprotstavljao baroknoj kićenosti.

Riječ „*divertimento*“ potječe iz talijanskog jezika (divertire = zabavljati se). Djelo je služilo kako bi zabavilo publiku i slušatelje, ali ne isključuje mogućnost umjetničkog doživljaja. Također, divertimento je mogao poslužiti i kao pozadinska glazba tijekom društvenih okupljanja. Prema H.C. Kochu definiran je na sljedeće načine:

1. Instrumenti su tretirani solistički.
2. Divertimento nije polifona skladba i nema razvijenu sonatnu formu.
3. Glavni zadatak je „zadovoljiti uho“ slušatelja, ali cilj nije pobuditi osjećaje u slušatelju.

Glazbeni sadržaj koji opisuje glazbu sličnu divertimentu može se pronaći i pod drugim nazivima kao što su: serenada, kasacija, notturno, „Tafelmusik“ i dr. Kasacija dolazi od talijanske riječi „*cassazione*“. Djelo je pisano višestavačno za komorni instrumentalni sastav (najčešće gudači i puhači). Također se izvodila na otvorenom prostoru. Notturmo (prema lat. Nocturnus = noćni) je skladba koja dočarava noćnu atmosferu. Karakterom je mirna i meditativna. Premda su skladbe s naslovom „*notturmo*“ zabilježene u Italiji već u XVIII. st., notturno se kao glazbena forma i karakteristično raspoloženje razvio u romantizmu. „*Tafelmusik*“ je termin koji se pojavio već za vrijeme baroka za glazbu koja se izvodila na društvenim okupljanjima. Tijekom 18. stoljeća podrazumijeva glazbu koja se izvodila tijekom večere.

Studije vezane uz proučavanja divertimenta najčešće se nadovezuju na djela W.A. Mozarta. Ciklična struktura i dalje nije potpuno utvrđena. Nema određenog pravila, a broj stavaka mogao je varirati od 9-13. Ipak, tipična forma divertimenta bila je binarna tj. skladatelji su pisali u sonatnom obliku.

2.2.2 Serenada

Serenade su poput divertimenta, višestavačna glazba na otvorenom. U povijesti su glazbe poznate još od doba renesanse u obliku ljubavnih pjesama za voljenu osobu. Također, serenada se mogla izvoditi u čast određene grupe ljudi (često su studenti znali posvetiti serenade svojim profesorima). Najčešće su se serenade izvodile na otvorenom, nakon devet sati navečer. Tipičnu serenadu čini prvi stavak u obliku sonatne forme, dva spora stavka, dva menueta i finale. Organizacija varira sukladno broju stavaka u serenadi. Mozartov izvanredan niz orkestralnih serenada sastavljenih u Salzburgu tijekom 1770.-ih predstavljaju umjetnički vrhunac izvođenja ove glazbene vrste.

3. HARMONIEMUSIK

Razdoblje klasike za puhačke instrumente karakterizira razvoj i razdoblje eksperimentiranja u kombinaciji s gudačkim instrumentima radi pronalaženja karakterističnih boja. Kako su skladatelji eksperimentirali u pronalaženju najboljih kombinacija instrumenata, učestala praksa postala je grupiranje instrumenata u parove. Budući da je gudačka sekcija bila dominantna sekcija u orkestru, skladatelji su puhačke instrumente tretirali kao harmonijsku podršku te koloritni kontrast gudačima. Tako se i sam naziv „*harmoniemusik*“ veže upravo uz ovu praksu i postaje prihvaćen kao naziv za ansambl puhačkih instrumenata.

Harmoniemusik u 18. stoljeću vežemo uz popularne društvene zabave. Kako su vladari imali glazbene ansamble za vrijeme i druženja nakon večere. Takva praksa postala je popularna i među nižim staležima. Najbolji primjer za to možemo pronaći u Mozartovoj operi „Don Giovanni,“ gdje Don Giovannija za vrijeme večere zabavljaju svirači puhačkih instrumenata.

„Tijekom ljetnih mjeseci, ako je lijepo vrijeme, pojedinac može susresti ansambl na ulici koji izvodi serenadu. U bilo koje doba dana ili noći. Takve serenade nisu poput serenada koje su izvodili pjevači uz pratnju gitare ili kakvog sličnog instrumenta u Italiji ili Španjolskoj; ove serenade nisu se izvodile kako u svrhu iskazivanja emocija ili ljubavi prema voljenoj osobi, ove serenade izvodili su svirači u grupi kvartetima, kvintetima ili sekstetima koje su činili svirači puhačkih instrumenata.“¹

¹ Citat iz kazališta u Beču; Dieter Klöcher, Program Notes for the album Divertimenti für Bläser Vol. I (Hamburg: Teldec "Telefunken-Decca", No. 6.35473, 1980), p. 10

Ovakve su izvedbe pokazivale koliko je glazba bila voljena, nije bilo bitno koliko je kasno i jesu li svi u žurbi. Ljudi su mogli čuti glazbu sa svojih prozora, a svirači bi ubrzo bili okruženi slušateljima koji su aplaudirali i tražili od svirača da djelo ponove.

Višestavačna djela pisana za puhačke ansamble mogu se pronaći pod nazivima: partita, divertimento ili serenada. Najčešći oblik bio je sonatni koji se sastoji od ekspozicije, provedbe i reprize, također s dvjema kontrastnim temama

Vodeći kompozitori koji su pisali djela za ovakve ansamble bili su Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Krommer, Hoffmeister, Hummel i Rosetti. U Beču, koji je brzo postao središte za harmoniemusik, Johann Wendt bio je najpoznatiji aranžer. Prepisao je brojne opere, uključujući djela Salierija i Mozarta.

3.1 Ansambl harmoniemusik

Sastav ansambla sastojao se od devet svirača: 2 oboe, 2 klarineta, 2 roga i 2 fagota (u zapisu najčešće 2222). Oboa i fagot već su poprimili ulogu vodeće sopranske dionice, odnosno vodeće bas dionice. Kao deveta dionica dodana je linija kontrabasa koja nije tretirana solistički. Njegova uloga kao devetog svirača bila je pojačati zvučnost sveukupnog ansambla.

Slika 1 Harmoniemusik ansambl

4. MOZART

Wolfgang je Amadeus Mozart, rođen 1757.godine u Salzburgu. Smatra se jednim od najvećih skladatelja u povijesti glazbe. Zadnje je dijete Leopolda Mozarta i njegove žene Marie Anne. Smatrao se čudom od djeteta. Vrlo je rano stekao posebnu glazbenu naobrazbu. Njegov je otac Leopold bio priznati i poznati glazbenik. On je uspio otkriti izuzetnu glazbenu nadarenost svoga sina i bitno je utjecao na njegov blistavi razvoj.

W.A.Mozart rođen je u vrijeme kada granica između komorne glazbe i simfonije nije bila jasno određena. Postojala je glazba namijenjena izvođenju na pozornici ili u koncertnoj dvorani i glazba namijenjena izvođenju na otvorenom (vrt ili dvorište palače). Moglo bi se reći kako su neka od Mozartovih djela nastala povodom zabava i kako zbog toga imaju lakši, prihvatljiviji društveni karakter. Naravno, navedena tvrdnja ne vrijedi za svaki pojedini slučaj. Postoje djela koja su se uzdigla iznad „društvenog momenta“. To su npr. dvije serenade za puhačke instrumente (KV 375 i 388).

4.1.Divertimenta pisana za gudače i puhače

Divertimento KV 205 Mozart je skladao u Beču 1773. povodom vrtne zabave u jednoj od kuća koju je Mozart posjetio sa svojim ocem. Vjerojatno je taj posjet bio obitelji Mesmer. Djelo ima šest stavaka. Pisan je za gudački trio i dva roga, a dionica violončela zamijenjena je dionicom fagota. Grupa od pet do šest instrumentalista ulazi u svečani vrt svirajući marš, zatim izvode divertimento i po završetku opet sviraju marš. Divertimento „*Mesmer*“ je primjer gdje nema mjesta za dublje istraživanje umjetnosti. Glazba kao takva mora ostati nenapadna i skrivena. Međutim, virtuoзитet je dopušten. Ako obratimo pozornost na dionicu prve violine, koja nosi ime „*violina principale*“, zamjetna je njezina dominacija tijekom skladbe i ona je ta koja izmamljuje aplauz od publike.

Sljedeći divertimento u Mozartovom opusu, Divertimento KV 288, također je pisan za gudački trio i dva roga. Ali je od ovog djela ostao samo fragment 77 takta. Ne može se točno reći je li djelo postojalo u cjelini. Karakteristike dva rana divertimenta Mozart dalje razvija u divertimentima koje je pisao u Salzburgu između 1776. i 1779., a to su: KV 247, 251, 287 i 334. Prvi u nizu je Divertimento KV 247 u F-duru. Mozart ga je napisao za obitelj Lodron. Već su jasno utvrđene odlike forme i stila djela salzburškog i bečkog perioda. Karakterističan je drugome stavku koji je tipični stavak u stilu serenade. Prva violina prepuštena je svojim

zaljubljenim osjećajima, a Mozart je napisao i vrlo zanimljiv uvod u finale. Stilističku osnovu cijelog ovog djela čini kvartet komornog i koncertantnog karaktera, bez visokih umjetničkih zahtjeva.

Divertimento KV 251 je septet. Mozart ga je napisao za rođendan svoje sestre. Cijelo djelo zvuči kao komorna glazba, iako je „ozbiljnost“ sasvim izbjegnuta. Ovdje se Mozart odrekao „*violine principale*“ i uveo obou koja se s njom nadmeće. Postavlja se pitanje zašto baš oboa? Zato što ona zvuči francuski (fran. hautbois = visoko drvo), a Mozart se svojoj sestri htio prikazati kao Francuz. Uvodi i završni marš koji nosi naslov „*Marcia alla francese*“. Sudeći po punktiranim ritmovima, oni su zaista francuski. Povrh toga, stječe se dojam kako se uzori ovih tema mogu naći u francuskoj kanconi.

Divertimento KV 287 u B-duru pisan je za gudački kvartet i dva roga. Djelo je intimnijeg karaktera, bliže komornoj glazbi. Ovdje je u pitanju karneval. U polaganom stavku tema se prikazuje u šest različitih „maski“. Djelo karakterizira aktivnije sudjelovanje svih instrumenata u osminama i triolama.

Posljednji u nizu salzburških divertimenta, Divertimento KV 334, napisan je u ljeto 1779.godine. Sam Mozart ga naziva „*Musique vom Robinig*“ (divertimento za obitelj Robing). Ovdje je mješavina koncertantnog stila i komorne glazbe dovedena do savršenstva.

4.2. Divertimenta pisana za puhače

Sasvim drugu vrstu glazbe predstavljaju divertimenti pisani za puhačke instrumente (tri do četiri para puhača; oboe, rogovi, fagoti, klarineti). Djela su u pravom smislu bila „glazba za otvoreni prostor“. Stavci pisani u sonatnom obliku vrlo su jednostavni. U menuet je dodan rondo ili poloneza, a pastoralni elementi miješaju se s frazama nalik na fanfare koje donose rogovi. Nemaju marševe za ulazak i izlazak glazbenika. Razlog je taj što ova djela nisu pisana za glazbenike koje pozivaju u salon, što je bio odraz poštovanja u to doba, već za puhače koji sviraju i ostaju vani. Smatralo se da su puhači bili prostiji glazbenici od gudača (bar ih je Mozart tako tretirao). S položaja sluga, lakše se moglo doći na mjesto rogista nego na mjesto violiniste. Mozart je počeo pisati divertimenta za puhače 1773. kada je u Milanu napisao dvije kompozicije za pet pari puhačkih instrumenata (oboe, klarinete, engleske rogove, francuske rogove i fagote).

Mozart je za vrijeme boravka u Salzburgu između 1775. i 1777. godine napisao pet divertimenta za puhački ansambl na zahtjev salzburškog vladara. Ova djela poznata su i pod nazivom „*Tafelmusik*“ jer su bila izvođena na otvorenom ili za vrijeme večere. Puhački ansambl, koji čine puhači u parovima, predvodi 1.oboa koja ima vodeću ulogu u ansamblu. Dionica prve oboe izuzetno je bitna za cjelokupni ansambl. Odsustvo dirigenta zahtijeva vođu. Instrumentalist na poziciji prve oboe umjetnički je voditelj. Po potrebi on daje znakove ostalim sviračima, poput znaka za početak i kraj, mjesto gdje se uzima zrak te svojim lijepim melodijskim linijama zaokružuje potpuni doživljaj ansambla.

4.2.1. „Tafelmusik“ divertimenta

Divertimento u F duru, K213

Prvo u niz djela iz „*Tafelmusik*“ je divertimento u F-duru napisan u četiri stavka. Prvi stavak je u prepoznatljivom sonatnom obliku. Drugi, sporiji, Andante sadrži elemente gracioznosti, poput kakvog arhaičnog baleta. Najznačajniji stavak je finale, u kojem Mozart u prvi plan stavlja dionice rogova.

Divertimento u B-duru, K240

Djelo karakterizira duži prvi stavak. Drugi stavak podsjeća na ples „*gavotte*“, dok je Menuet vrlo osjetljiv za dionicu roga. Razgovor između različitih dionica podsjeća na „zadirkivanje“ koje je Mozart postigao punktiranim ritmom. Finale je u sonatnom obliku.

Divertimento u Es-duru, K252

Djelo otvara Andante stavak koji podsjeća na ples „*siciliano*“. Zamjetan je neuobičajen broj dinamičkih oznaka. Mozart povezuje prvi i treći stavak ljupkim Menuetom. Treći stavak podsjeća na ples „*polonezu*“.

Divertimento u F-duru, K253

Divertimento je pisan u obliku teme s varijacijama.

Divertimento u B-duru, K270

Posljednji divertimento djelo je napisano za ozbiljne glazbenike, jer od svirača traži visoku tehničku i muzičku spretnost.

4.3. Serenade pisane za puhače

Tri izuzetna djela smatraju se vrhuncem ovog dijela Mozartovog stvaralaštva. A to su tri serenade za puhače.

4.3.1. Serenada u B-duru KV 361

Prva od njih, serenada u B-duru KV 361, pisana je za čak trinaest puhačkih instrumenata. Serenada nosi i naziv „Gran Partita“. Fascinantnost ove kompozicije je čisti i jasni zvuk. Izmjena tutti i solo dionica stalno je prisutna. Neprekidno pronalaženje novih kombinacija instrumenata, miješanje boja i preplitanje cijele tonske palete dovelo je do toga da nijedan instrument nije tretiran kao koncertantni. Svaki pojedinačno teži isticanju i originalnosti. Svaki instrument ostaje vjeran svojim osobinama: oboa nosi melodiju, fagot ima komičan lik sa svojim harmonijskim kretanjima u veselim osminkama, dok rogovi daju osnovnu boju. U prvom stavku javlja se samo jedan par rogova i to govori o Mozartovom istančanom ukusu i majstorstvu. Ovo je zaista prava scena iz Romea - scena u kojoj pod zvjezdanim nebom izviru čežnja, tuga i ljubav iz svakog otkucaja srca dvoje zaljubljenih. Nakon liričnosti, Mozart nastavlja serenadu jednim neobičnim alegretto. Treći polagani stavak, Andantino s varijacijama ima epizodni efekt u kome svaka varijacija daje nove dokaze Mozartovog majstorstva. Djelo završava pomalo bučnim rondom.

4.3.2. Serenada u Es-duru KV 375

Serenada u Es-duru KV 375 u svom notnom zapisu pronalazi dva klarineta, dva roga i dva fagota. Mozart je dao precizne informacije o nastanku: „*Napisao sam je za dan Sv. Tereze, za sestru gospođe Hikel ili bolje rečeno, za svekrvu gospodina von Hikela, dvorskog slikara, u čijem je domu ovo djelo premijerno izvedeno 15. oktobra 1781. Šestorica gospode koji su ovu kompoziciju odsvirali bili su ubogi siromašci koji su ipak svi zajedno sasvim dobro svirali, posebno prvi klarinet i oba roga. Pobrala je veliki aplauz, a na noć Sv. Tereze izvedena je još tri puta, na tri različita mjesta, jer čim bi muzičari završili, netko bi došao po njih i platio im da sviraju na nekom drugom mjestu*“.²

² Citat je naveden iz knjige Mocart : ličnost i delo / Alfred Ajnštajn str. 92

Jedna zanimljivost dogodila se na imendan ovog čuda od djeteta, a priča kaže da je tih šest svirača iznenadilo Mozarta na njegov imendan tako što su navečer, u 23 sata, došli u njegovo dvorište i odsvirali njegovu serenadu. „*U jedanaest sati navečer bio sam počašćen čuti skladbu koju izvode dva klarineta, dva roga i dva fagota. I to je bila moja skladba-serenada u Es-duru.*“³

Prvobitno je djelo pisano za klarinete, rogove i fagote, a tek je sljedeće godine Mozart proširio sekstet u oktet dodavanjem oboa.

4.3.3. Serenada u c-molu KV388

Posljednje i najznačajnije djelo, serenada je u c-molu KV 388. Djelo je obavijeno tajnom. U svom pismu ocu kaže: „*Morao sam u velikoj žurbi napisati serenadu, ali samo za puhačke instrumente.*“⁴ Mozart ne govori o ukupnom karakteru ovog djela koje je sasvim neprikladno za slavlje. Ne zna se ništa o okolnostima, ni o osobi koja ga je naručila. Postavlja se pitanje: je li ovo noćna glazba za otvoreni prostor? Djelo ima samo 4 stavka. Nema prvog menuetta, nema polaganog stavka, nema uvoda za vanjske stavke, nema marša. Serenada u c-molu jedina je prava simfonija pisana za puhače. Izvodi ju oktet puhačkih instrumenata: 2 oboe, 2 klarineta, 2 roga i 2 fagota. 1782. je godina koja je bila puna izazova za Mozarta. Uz to što se htio potvrditi kao skladatelj u Beču, bio je usred planova ženidbe za Weberovu kćer – Constanze (zatim i problemi s ocem koji je bio protiv tog braka). U tom je periodu otac Leopold tražio od Mozarta da napiše simfoniju u vrlo kratkom vremenu (Simfonija No.35 u D-duru K. 385 „*The Haffner*“). To su bile okolnosti u kojima nastaje misteriozna serenada KV 388. Ova je serenada jedini primjer gdje Mozart upotrebljava molski tonalitet u skladbama za puhače. Upravo zato što ih Mozart rijetko upotrebljava, oni zauzimaju posebna mjesta u njegovu životu. Uz sva brojna djela koja je Mozart pisao, možemo pronaći mali broj djela koja su povezana direktno s njegovim životom i ključnim točkama njegova života:

1. Smrt njegova oca Leopolda 1787. korespondira s operom Don Giovanni (d-mol)
2. Simfonija br. 40 u g-molu pisana je u sličnom periodu kao i serenada KV 388

³ Emily Anderson, ed., *The Letters of Mozart and His Family*, Vol. II (New York: MacMillan, 1966) str. 776

⁴ Citat je naveden iz knjige *Mocart : ličnost i delo* / Alfred Ajnštajn str. 101.

3. Pred kraj života piše zadnje tri simfonije i dvije velike opere („*Così fan Tutti*“, „*La clemenza di Tito*“).

U pismu Mozart opisuje kako je stigao napisati samo prvi stavak „*Haffner*“ simfonije jer mora pisati serenadu za puhače. Kako ga je život „okrutno“ tretirao, Mozart je vjerojatno pronalazio utjehu u glazbi i kao rezultat toga, nastala je serenada u c-molu. Analizirajući djelo možemo pronaći i ideje koje su preuzete iz ranijih djela, ali ovdje ipak postižu savršen balans između drame i ljepote.

5. HAYDN

Joseph Haydn je austrijski skladatelj razdoblja glazbene klasike, rođen 1732. godine, a umro 1809. godine. Haydn je velikan „bečke klasike“ – uz Mozarta i Beethovena. Većinu svog života proveo je kao dvorski glazbenik obitelji Esterházy.

Većina Haydnovih djela nisu bila poznata sve do kasne 1950. godine kada su otvorene arhive u kraljevini Bohemiji. 1759. godina bila je godina prekretnica za Haydna. Dobio je posao na mjestu „*kapellmeistera*“ u kraljevini Bohemiji. Haydn je time bio u kontaktu s vrsnim sviračima puhačkih instrumenata stoga nije ni čudno što se odlučio pisati za sastav harmoniemusik.

5.1. Haydnova divertimenta za puhače

Divertimento in G Hob II/3

Haydn je dosta pisao za ovakav puhački ansambl (2 oboe, 2 fagota i 2 roga). Dok gudači Haydnovu komornu glazbu često izvode, kod puhača je to rijetkost, iako su ove skladbe idealne za studente puhačkih instrumenata.

Haydn je djelo skladao za vrijeme svog boravka na dvoru u kraljevini Bohemiji 1760. godine. Još je više djela za puhače skladao dok je boravio na dvoru Antona Esterhazyja. Divertimento u G-duru ima pet stavaka. Započinje brzim Allegrom kojeg prate Menuet i Trio. Srednji spori stavak Andante također je popraćen Menuetom i Triom. Divertimento završava uzbuđujućim Prestom koji je mogao biti u 6/8 ili 2/4 mjeri. Divertimento je posebno zahtjevan za dionicu prve oboe te za dionicu roga koja ima tehničke zahtjeve u visokom registru. Također, većina

ansambla vole dodati dionicu kontrabasa, pogotovo u trećem i petom stavku, kako bi ansambl dobio na tamnijem i većem zvuku.

Divertimento in C Hob II/7

Divan divertimento još je jedan primjer tehničke zahtjevnosti puhačkih instrumenata, posebno za dionicu roga u Triu drugog stavka. Taj je trenutak od posebnog značaja zbog promjene zvukovne boje, koju je Haydn postigao tako što su dvije oboe „*tacet*“. Otvaranje podsjeća na veliku Mozartovu serenadu u c-molu. Adagio otvara dionica prve oboe osjetljivim i nježnim solom kojeg preuzima dionica prvog roga. Ovo je idealna prilika za solo dionice da pokažu svoju muzikalnu virtuoznost. Divertimento završava energičnim Prestom.

Divertimento in F, Hob II/15

Divertimento započinje kratkim Prestom u 3/8 mjeri. Prvi Menuet je statičan, pogotovo nedostatkom rogova. Središnji Adagio u prvom planu ističe rogove i fagote, a zatim oboe u drugoj frazi. Idući je Menuet nešto vedrijeg karaktera. Haydn je istaknuo dionice dvije oboe, dok su ovoga puta rogovi u „*tacetu*“. Djelo završava snažnim Prestom u 2/4 mjeri koji je bio preokret u odnosu na prošle stavke.

Divertimento in F, Hob II/23

Haydn se odlučio za otvaranje u piano dinamici te graditi dalje u forte dinamiku. Tako je dobio na većem intenzitetu cjelokupnog djela. Dionica je fagota tehnički zahtjevnija za svirača. Prvi menuet prati vrlo poseban Trio, koji je dosta slobodan u orkestraciji, što daje „dašak svježeg zraka“. Spori Adagio stavak Haydn ukrašava lijepim melodijskim linijama. Drugi je Menuet nešto statičnijeg karaktera sa laganijim ritmičkim jezikom. Zadnji stavak je uobičajeni Presto. Svirači trebaju biti oprezniji s tempom jer dionica prve oboe ima zahtjevnije ritmičke figure.

Puhački instrumenti: oboa, fagot i rog bili su dio orkestra u razdoblju klasicizma. Na primjer, Haydn je uvrstio puhačke instrumente u svim svojim simfonijama, osim u jednoj, gdje je umjesto oboa koristio srodni instrument-engleski rog. Puhači su kao dio simfonijskog orkestra imali različite funkcije: kao harmonijska i zvukovna boja, pojedini puhači bili su tretirani solistički, također i cijela puhačka sekcija. Danas možemo pronaći razne primjere za „*harominimusik*“, kao što su Haydnova simfonija br. 100, Mozartova opera „*Otmica iz Saraja*“, Mozartovi koncerti za klavir i finale Beethovenove simfonije br. 9. Vjerojatno je

najpoznatije djelo u kojem možemo prepoznati „*harmoniemusik*“ Brahmsovo djelo „*Varijacije na Haydnovu temu*“.

ZAKLJUČAK

Razdoblje klasike u glazbi vrlo je bitno razdoblje za puhačke instrumente. Njihova uloga više nije bila samo harmonijskog i zvučnog karaktera. Instrumentalisti su dobili priliku iskazati svoju tehničku i muzičku spretnost jer su počeli biti solistički tretirani. Kroz djela manje ozbiljnog karaktera, kao što su divertimenta, pa sve do ozbiljnih djela, poput Mozartovih serenada, puhački su instrumenti razvijali svoju tehniku i muzički virtuoзитet. Puhački instrumenti i njihov karakter postali su poznati široj publici.

Pisanje ovoga rada uvelike mi je pomoglo u stjecanju novih spoznaja o puhačkim instrumentima. Kao buduća oboistica, vjerujem kako ću stečena znanja moći primijeniti tijekom sviranja u kakvom puhačkom ansamblu.

POPIS LITERATURE

1. Andreis, Josip (1974.-1976.) Povijest glazbe (Sv.1, Sv.2). Zagreb : Sveučilišna naklada Liber : Mladost
2. Brüstle, Christa (2008.) Novinski članak: Mozarts Cassationen, Serenaden und Divertimenti: Aspekte ihrer Terminologie, Funktion und Stilistik. Archiv für Musikwissenschaft, 65. Jahrg., H. 2. (2008), str. 85-102.
<https://www.jstor.org/stable/25162415>
3. Einstein, Alfred (1945.) Mozart, His Character, His work (knjiga prevedana na srpski jezik). Beograd : Nolit, 1987.
4. Hellyer, Roger (1973.) Harmoniemusik: music for small wind band in the late eighteenth and early nineteenth centuries. Thesis: University of Oxford
5. Radice, Mark A. (2012.) Chamber Music: An Essential History. Michigan: The University of Michigan Press
6. Winther, Rodney (2004.) An Annotated Guide to Wind Chamber Music. Cincinnati: Alfred Music

POPIS ZVUČNIH PRIMJERA

1. Mozart, Wolfgang Amadeus: Divertimento u B-duru, K270

Allegro molto

Andantino

Menuetto (Moderato)

Presto

Orpheus Chamber Orchestra

Deutsche Grammophon

2. Mozart, Wolfgang Amadeus: Serenada u c-molu, KV388 „Nacht Musik“

Allegro

Andante

Menuetto in canone

Allegro

Izvođač: Orpheus Chamber Orchestra

Izdavač: Deutsche Grammophon

3. Brahms, Johannes: Variations on a Theme by Haydn, Op.56

Dirigent: Gustavo Dudamel

Izvođač: Berlinska filharmonija